

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

297

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

Redaktorzy naukowi

Jacek Adamek

Teresa Orzeszko

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-334-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Bartosz Bartniczak: Pomoc publiczna jako instrument wspierający ochronę środowiska w Polsce.....	13
Szymon Bryndziak: Wybrane preferencyjne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych a nierówności społeczne.....	23
Dorota Burzyńska: Bariery implementacji koncepcji budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	32
Anna Doś: Analiza skłonności mieszkańców województwa śląskiego do ponoszenia kosztów ograniczenia zużycia zasobów naturalnych.....	41
Justyna Dyduch: Wpływ przychodów ze sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii na sytuację finansową wybranych przedsiębiorstw	51
Krzysztof Dziadek: Rola ewaluacji w dystrybucji środków pomocowych z Unii Europejskiej.....	62
Aleksandra Ferens: Rachunkowość jako system pomiaru dokonań jednostki gospodarczej w środowisku przyrodniczym.....	72
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: Zróżnicowanie kosztów pracy w Polsce i krajach Unii Europejskiej w warunkach zrównoważonego rozwoju.....	83
Katarzyna Goldman: Analiza płynności finansowej z uwzględnieniem strategii dochód–ryzyko.....	92
Wojciech Hasik: Wartość godziwa w kontekście zrównoważonego rozwoju.	102
Beata Iwasieczko: Ład korporacyjny w warunkach zrównoważonego wzrostu a rachunkowość.....	109
Wiesław Janik: Polityka klimatyczna UE jako czynnik kosztotwórczy produkcji energii elektrycznej	118
Angelika Kaczmarczyk: Mała przedsiębiorczość a jednostki samorządu terytorialnego	127
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich.....	136
Dariusz Kielczewski: Zielone zamówienia publiczne jako przejaw działań finansowych sektora publicznego na rzecz zrównoważonego rozwoju	147
Anna Kobiółka, Elżbieta Kołodziej: Wpływ polityki podatkowej gmin na rozwój regionu na przykładzie województwa lubelskiego.....	156
Joanna Koczkar: Społeczna odpowiedzialność biznesu a rosyjskie społeczeństwo	166

Bożena Kolosowska, Agnieszka Huterska: Wpływ działań społecznie odpowiedzialnych na redukcję kosztów operacyjnych na przykładzie wybranych spółek giełdowych należących do RESPECT Index	176
Dariusz Kotarski: Zrównoważony rozwój uzdrowiska a realizacja funkcji zaspokajania potrzeb zdrowotnych	186
Barbara Kryk: Analiza kosztów i korzyści w ocenie efektywności ekologicznej i społecznej.....	195
Alina Kulczyk-Dynowska: Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru.....	205
Agnieszka Lorek: Finansowanie gospodarki odpadami komunalnymi	215
Dorota Michalak: Zarządzanie ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach regionu łódzkiego na przykładzie branży budowlanej. Analiza dostępnych instrumentów zabezpieczających.....	224
Monika Myszowska: Nierówności społeczne a ulgi w polskim systemie podatkowym – przykład ulgi na wychowanie dzieci w podatku dochodowym od osób fizycznych	234
Marek Ossowski: Idea ośrodków odpowiedzialności a społeczna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych.....	243
Katarzyna Piotrowska: Innowacje a rachunkowość.....	254
Marta Postuła: Korekta fiskalna narzędziem utrzymywania finansów publicznych w równowadze.....	263
Michał Ptak: Metody internalizacji kosztów zewnętrznych związanych z emisją gazów cieplarnianych.....	273
Paulina Sławińska: Wpływ ulg podatkowych na pogłębienie nierówności społecznych w Polsce	282
Ewa Spigarska: Świadomość społeczna mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami na przykładzie wspólnot mieszkaniowych.....	290
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Społeczno-ekonomiczno-środowiskowe koszty i korzyści wydobywania gazu łupkowego w Polsce na tle doświadczeń amerykańskich	300
Piotr Szczypa: Strategiczna karta wyników jako narzędzie rachunkowości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa – aspekty proekologiczne.....	310
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: Pojęcia zrównoważonego rozwoju i równoważenia rozwoju dla potrzeb finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego	319
Damian Walczak: Środki z UE w gospodarstwach rolnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce	328
Joanna Wieczorek: Rachunek kosztów działań usług medycznych jako podstawa wyboru efektywnych kontraktów.....	337
Stanisław Wieteska: Realizacja idei zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki odpadami w Polsce w latach 2000-2011	347

Jolanta Wiśniewska: Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw	358
Izabela Witzak: Znaczenie strategii zarządzania kapitałem obrotowym firmy	368
Wojciech Zbaraszewski: Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej	378
Dagmara K. Zuzek: Teoria a praktyka wobec koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.....	387

Summaries

Bartosz Bartniczak: State aid as an instrument supporting environmental protection in Poland	22
Szymon Bryndziak: Selected tax expenditures in personal income tax in the context of social inequalities	31
Dorota Burzyńska: Barriers of implementing the concept of performance budget in local government units	40
Anna Doś: Analysis of Silesia inhabitants propensity to bear the costs of limiting natural resources exploitation.....	50
Justyna Dyduch: Influence of revenues from sales of energy certificates on the financial situation of selected enterprises.....	61
Krzysztof Dziadek: The role of evaluation in the distribution of EU funds... ..	71
Aleksandra Ferens: Accounting as a system for measuring achievements of business entity in natural environment.....	82
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: The diversification of labour costs in Poland and the European Union in the conditions of sustainable development.....	91
Katarzyna Goldman: Financial liquidity analysis including risk-return strategy	101
Wojciech Hasik: Fair value in the context of sustainable development	108
Beata Iwasieczko: Corporate governance in terms of sustainable growth and accounting.....	117
Wiesław Janik: Climate policy of the European Union as a cost-generating factor in electricity production	126
Angelika Kaczmarczyk: Small enterprises and local government	135
Anna Katola: The role of local government in the sustainable development of rural areas	146
Dariusz Kielczewski: Green public procurement as a manifestation of financial activities of public sector for sustainable development.....	155
Anna Kobiółka, Elżbieta Kołodziej: Impact of communes fiscal policy on regional development basing upon Lublin Voivodeship.....	165

Joanna Koczar: Corporate social responsibility versus Russian society.....	175
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: The influence of socially responsible actions on reduction of operational costs performed by selected public limited companies listed on the RESPECT Index	185
Dariusz Kotarski: Sustainable development of spas and a function of meeting health needs	194
Barbara Kryk: Cost-Benefit Analysis in the assessment of the environmental and social effectiveness	204
Alina Kulczyk-Dynowska: Infrastructural investments of the Karkonosze National Park vs. sustainable development of the area.....	214
Agnieszka Lorek: Financing of municipal waste system	223
Dorota Michalak: Weather risk management in companies in Łódź region as an example of the construction industry. An analysis of available hedging instruments	232
Monika Myszowska: Social inequalities and the reliefs in the Polish tax system – example of child-rearing allowance in personal income tax.....	242
Marek Ossowski: Idea of responsibility centers vs. corporate social responsibility	253
Katarzyna Piotrowska: Innovation and accounting	262
Marta Postuła: Fiscal adjustment as a tool for public finance balance maintenance.....	272
Michał Ptak: Measures for internalizing external costs of greenhouse gas emissions.....	281
Paulina Sławińska: Impact of tax reliefs on deepening of social inequalities in Poland	289
Ewa Spigarska: The citizens' public awareness of waste management on the example of housing associations.....	299
Katarzyna Strzala-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Socio-economic and environmental costs and benefits of shale gas extraction in the context of American experience.....	308
Piotr Szczypa: Balanced Scorecard as a corporate social responsibility accountancy tool – proecological aspects.....	318
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: The concepts of sustainable development and balancing of development for financing needs by local authorities of Łódź Voivodeship.....	327
Damian Walczak: European Union funds in farms as an important element of sustainable development of rural areas in Poland	336
Joanna Wiczorek: Activity-Based Costing of medical services as a basis for choosing of effective medical contracts	346
Stanisław Wieteska: The implementation of sustainable development in the area of waste management in Poland in the years 2000-2011	357

Jolanta Wiśniewska: Research of small and medium enterprises financial reports	367
Izabela Witzak: The role of working capital policy management	377
Wojciech Zbaraszewski: Financing protected areas in Russia.....	386
Dagmara K. Zuzek: Theory and practice towards Corporate Social Responsibility of small and medium enterprises	395

Angelika Kaczmarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

MAŁA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ A JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Streszczenie: Każde działanie gminy wpływa na działalność podmiotów gospodarczych w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Jednocześnie jednostki sektora samorządowego dysponują szerokim spektrum instrumentów wpływających na rozwój przedsiębiorczości. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości jest oczywiste. Celem poniższego referatu jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu jednostki samorządu terytorialnego wspierają małą przedsiębiorczość oraz jakie wykorzystują w tym celu instrumenty, ze szczególnym uwzględnieniem województwa dolnośląskiego.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, samorząd terytorialny, gmina.

1. Wstęp

„Gmina jest pracodawcą, zleceniodawcą, klientem i inwestorem, dlatego mechanizmy, które może stosować, wpływają na działalność firm prywatnych” [*Lokalne strategie rozwoju...* 1996]. Właściwie każde działanie gminy wpływa na działalność podmiotów gospodarczych w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Jednocześnie jednostki sektora samorządowego dysponują szerokim spektrum instrumentów wpływających na rozwój przedsiębiorczości. Małe przedsiębiorstwa stanowią większość przedsiębiorstw funkcjonujących w Polsce. Sektor ten boryka się z wieloma problemami, szczególnie w zakresie pozyskania kapitału. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości jest oczywiste. Małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają dużą rolę w gospodarce Polski. Wytwarzają prawie połowę produktu krajowego brutto, zatrudniają ok. 70% ogółu osób pracujących. Odgrywają także ważną rolę w pobudzaniu innowacyjności. Mają elastyczną strukturę organizacyjną, łatwo dostosowują się do zmieniających się warunków funkcjonowania. Rola tych podmiotów wydaje się bezsporna. Celem powyższego referatu jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu jednostki samorządu terytorialnego wspierają małą przedsiębiorczość oraz jakie wykorzystują w tym celu instrumenty, ze szczególnym uwzględnieniem województwa dolnośląskiego.

2. Przedsiębiorczość – problemy definicyjne

Przedsiębiorstwo można zdefiniować podmiotowo, czyli jest ono „jednostką decyzji gospodarczej dysponującą odpowiednimi urządzeniami i przedmiotami, zajmującą się trwale wytwarzaniem określonych produktów materialnych i niematerialnych, czy świadczeniem usług w celach zarobkowych” (por. [Główniczak 2000, s. 292-293]). Najczęściej pojawia się sugestia, że przedsiębiorstwo to pewien system, układ, czyli zbiór wzajemnie oddziałujących na siebie elementów, których właściwością jest **organizacja** określająca zachowanie się części systemu w ramach całości. Z pewnością można zaryzykować stwierdzenie, że przedsiębiorstwo to organizacja gospodarcza o nastawieniu komercyjnym, której celem jest chęć osiągnięcia zysku. Powoływana jest nie dla zrealizowania jakiegoś jednorazowego przedsięwzięcia, ale dla prowadzenia działalności gospodarczej w sposób trwały. Posiada, pochodzące od właściciela, określone zasoby kapitałowe. Przedsiębiorstwo jest jednostką samodzielną decyzyjnie co do charakteru prowadzonej działalności oraz prowadzi działalność na własne ryzyko.

Konstytutywną cechą nierozzerwalnie związaną z przedsiębiorstwem jest **przedsiębiorczość**. Bogata literatura nauki o przedsiębiorstwie wskazuje na ogólne określenia przedsiębiorczości oraz definicje o różnym stopniu szczegółowości. W potocznym rozumieniu traktuje się przedsiębiorczość jako synonim *rzutkości i zaradności*, życiowego sprytu czy dynamizmu. Przymiotnikiem „przedsiębiorczy” określa się ludzi aktywnych, energicznych, przejawiających inicjatywę. Etymologicznie człowiek przedsiębiorczy to taki, który „bierze coś na siebie”, czyli jest skory do podejmowania działań, do wszczynania czegoś. Ten sposób definiowania, choć w zasadzie oddaje istotę problemu, ma uproszczony charakter.

Problematyką przedsiębiorczości zajmują się przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych, w tym ekonomii, prawa, socjologii, psychologii, organizacji i zarządzania. To zainteresowanie wskazuje na jej interdyscyplinarność oraz istotną rolę, jaką odgrywa w formowaniu systemów ekonomicznych i organizacyjnych. W literaturze przedmiotu jednak poglądy na przedsiębiorczość nie są jednolite. Przegląd wybranych koncepcji przedsiębiorczości należy zacząć od J. Schumpetera, którego formuła przedsiębiorczości przeszła do klasyki nauk ekonomicznych. Stwierdził on, że: „przedsiębiorczość jest nową kombinacją środków produkcji, która w efekcie umożliwi wprowadzenie nowego wyrobu lub technologii, otwarcie nowego rynku, pozyskanie nowych źródeł surowców lub wprowadzenie nowej organizacji” [Schumpeter 1960, s. 104]. J. Schumpeter wiązał przedsiębiorczość z innowacjami, czyli celowym wprowadzeniem czegoś nowego do przedsiębiorstwa. Przytoczenie koncepcji Schumpetera jest bardzo ważne, gdyż wiele definicji przedsiębiorczości opiera się na jego formułę. **Przedsiębiorczość** jest traktowana w literaturze nauki o przedsiębiorstwie w dwojaki sposób: jako **proces** (akt) tworzenia i budowania czegoś nowego – najczęściej przedsiębiorstwa, bądź też jako **zespół cech** opisujących szczególny sposób postępowania zespołów ludzkich, instytucji, całej gospodarki

[Griffin 1999, s. 730-731]. Pierwsze podejście ujmuje przedsiębiorczość jako całościowy kształt działań związanych z uruchomieniem nowego przedsięwzięcia. P. Drucker zajmuje natomiast inne stanowisko. Uważa, że działań tych nie należy ograniczać tylko do nowo powstałych małych i średnich przedsiębiorstw, **przedsiębiorczość** to także działania, zmiany w przedsiębiorstwach już istniejących. Uruchomienie nowego przedsięwzięcia może być związane z innowacyjnością, na pewno jest związane z ryzykiem, którego skala determinuje często poziom opłacalności przedsięwzięcia. Głównym motywem procesu przedsiębiorczości jest pragnienie osiągnięcia lub pomnożenia zysków. Proces przedsiębiorczości składa się z kilku faz:

- **faza pierwsza** to nowatorski pomysł;
- **faza druga** to etap motywacji, który ma nas doprowadzić do osiągnięcia określonego celu;
- **faza trzecia** polega na zapewnieniu środków do realizacji pomysłu. Ich wielkość i struktura zależą od cech pomysłu. W tej fazie proces przedsiębiorczości używa charakterystykę działalności zorganizowanej;
- **faza czwarta** to etap, w którym pomysł przybiera kształt „materialny” – może to być nowy wyrób czy technologia, organizacja pracy, system operacyjny lub inna myśl, posiadająca cechy użytkowe, a więc możliwa do zastosowania;
- **faza piąta**, przesądzająca, że proces innowacyjny staje się procesem przedsiębiorczości, to etap skonfrontowania nowego pomysłu z rynkiem [Safin 2002, s. 12-13].

Możliwość pominięcia którejkolwiek z wymienionych faz lub zamiana ich kolejności występowania wydają się trudne do przyjęcia. Próba takiego zdefiniowania procesu przedsiębiorczości nie jest sprzeczna z koncepcją J. Schumpetera, który także traktuje innowacje jako element przedsiębiorczości. Analizowanie przedsiębiorczości na podstawie zespołu cech przedsiębiorcy oznacza koncentrację na cechach i źródłach przedsiębiorczości. Bardzo trafna, aczkolwiek mało precyzyjna jest definicja harwardzka – przedsiębiorczość to „pogoń za rynkową szansą, bez względu na aktualnie dysponowane zasoby” (por. [Safin 2002, s. 12-14]).

Należy pamiętać, że przedsiębiorczość nie zależy tylko od cech osobowościowych człowieka. Dla trwałości tych postaw istotne są zwłaszcza: gwarancje prawa własności, możliwość „konsumowania” efektów swojej działalności oraz społeczne formy kontroli negatywnych wzorców przedsiębiorczości. Koncepcje ustrojowe oraz obowiązujący system prawny nie są obojętne dla ujawniania zachowań przedsiębiorczych. Wiele krajów głosi hasła pomocy, wspierania przedsiębiorczości. Nie zawsze jednak wizje polityczne są zgodne z regulacjami prawnymi. Jak się ma na przykład głoszenie haseł wolności gospodarczej, której towarzyszy szeroki zakres reglamentacji działalności gospodarczej (koncesje, zezwolenia), lub gdy hasłem wspierania przedsiębiorczości towarzyszy system nadmiernych przywilejów socjalnych pracowników? Polska jest najlepszym przykładem wpływu polityki państwa na rozwój przedsiębiorczości. Po przełomie w roku 1989 nastąpił gwałtowny wzrost liczby przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich. W ciągu czterech lat przybyło

w Polsce ponad milion nowych przedsiębiorstw. Należy zauważyć, że przyczyną wyzwalania się postaw przedsiębiorczych nie były nowe programy pomocowe, lecz samo odpowiednie nakreślenie pewnych politycznych i prawnych ram powstawania przedsiębiorstw. Zmiany nastawienia władz państwowych w latach 1919-1999 do przedsiębiorczości zilustrowano w tab. 1.

Tabela 1. Losy prywatnej przedsiębiorczości w latach 1919-1999

Rok	Cechy charakterystyczne okresu	Sektor dominujący
Do 1939	Systematyczny rozwój prywatnych przedsiębiorstw	prywatny
1939-1945	Rozwój drobnego handlu wymuszony sytuacją ludności w okresie II wojny światowej	–
1945-1946	Reaktywowanie zakładów przez przedwojennych właścicieli	prywatny
1946	Nacjonalizacja przemysłu i drobnej wytwórczości	państwowy
1947-1955	Piętnowanie osób przedsiębiorczych i kułactwa	państwowy
1956-1970	Walka aparatu podatkowego z przejawami kapitalizmu	państwowy
1971-1980	Odwilż dla działalności prywatnych właścicieli, ciche przyzwolenie na kapitalistyczne zapędy społeczeństwa	państwowy
1981-1988	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych, często ze względów politycznych (dla osób represjonowanych było to jedyne źródło pracy)	państwowy
1989-1998	Żywiłowy wzrost drobnych form gospodarowania	prywatny
1999	Małe i średnie podmioty gospodarcze „organizacją uczącą się”	prywatny

Źródło: [Krajewski 1999, s. 21].

3. Sektor małych przedsiębiorstw w Polsce

Przedsiębiorczość najczęściej jest kojarzona z małymi i średnimi przedsiębiorstwami. B. Piasecki zdefiniował przedsiębiorczość jako „proces gospodarczy obejmujący tworzenie nowych, najczęściej małych i średnich przedsiębiorstw” [*Ekonomika i zarządzanie...* 2001]. W Polsce sektor małych i średnich przedsiębiorstw odgrywa ważną rolę. Liczebnie stanowią największą grupę podmiotów. Same mikrofirmy oraz samozatrudnieni to obecnie ok. 97% wszystkich przedsiębiorstw. W 2009 r. w Polsce działało 1654,6 tys. małych przedsiębiorstw (zatrudniających do 9 osób). Liczbę aktywnych przedsiębiorstw w poszczególnych latach prezentuje tab. 2.

Tabela 2. Liczba aktywnych małych przedsiębiorstw w latach 2005-2009 (w tys.)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Mikroprzedsiębiorstwa	1615,2	1653,0	1713,2	1787,9	1604,4
Małe przedsiębiorstwa	44,5	44,2	45,2	55,0	50,2
Razem	1659,7	1697,2	1758,4	1842,9	1654,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Działalność przedsiębiorstw...* 2011].

Jak wynika z tab. 2, od roku 2005 następuje wzrost liczby aktywnych małych przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw w Polsce. Rok 2009 to spadek liczby tych przedsiębiorstw o ok. 10%.

Sektor małych przedsiębiorstw to także największy pracodawca. Prawie połowa zatrudnionych w Polsce to zatrudnieni w sektorze małych przedsiębiorstw. W roku 2009 sektor ten zatrudniał 4587,5 tys. osób [*Działalność przedsiębiorstw...* 2011, s. 48].

Mikro- i małe przedsiębiorstwa wytwarzają prawie 40% produktu krajowego brutto. W 2005 r. firmy te wytworzyły łącznie 38,7% PKB, z czego 31,4% przypadało na mikrofirmy. W latach 2006-2008 odnotowano niewielki spadek udziału sektora małych przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw w tworzeniu PKB o ok. 1,6% i dotyczył on przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw [*Działalność przedsiębiorstw...* 2011, s. 48].

Jak widać, rola sektora małych przedsiębiorstw jest bezsporna. Nie bez przesady P. Drucker nazwał je „solą gospodarki rynkowej oraz bazą demokratycznego porządku ekonomiczno- społecznego” [Drucker 1992, s. 27]. Są elastyczne, łatwo dostosowują się do zmian i charakteryzują się dużą odpornością na kryzysy i załamania koniunktury gospodarczej. Ich mocną stroną jest prosta struktura organizacyjna, a poprzez to szybkość reagowania w procesie decyzyjnym. Niestety podmioty te charakteryzują się także tym, że często mają problemy z finansowaniem zewnętrznym. Mała skala działalności to stosunkowo małe obroty oraz majątek. Brak wiarygodności kredytowej powoduje duże problemy z pozyskaniem kapitału, zwłaszcza w początkowym okresie prowadzenia działalności gospodarczej. W tab. 3 zaprezentowano strukturę finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa mikro i małe.

Tabela 3. Struktura finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych przez przedsiębiorstwa mikro i małe (w %)

	Środki własne	Pożyczki od rodziny	Kredyty bankowe	Leasing	Dotacje unijne	Inne
Przedsiębiorstwa	87	5	19	6	1	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Raport o sytuacji...].

Przeważającym źródłem finansowania są środki własne. Z jednej strony ta niezależność od instytucji finansowych powoduje mniejszy wpływ kryzysu na te jednostki, z drugiej działa hamująco na ich rozwój. Dodatkowe dofinansowanie mogłoby działać stymulująco na ich działalność gospodarczą.

4. Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu małej przedsiębiorczości

Samorząd terytorialny należy do najbliższego otoczenia przedsiębiorstw mikro i małych. Pobudzanie aktywności gospodarczej ma same zalety. Samorząd terytorialny osiąga korzyści w dochodach własnych oraz zwiększa się jego udział w podatku dochodowym od osób fizycznych. Aktywność gospodarcza zwiększa także atrakcyjność inwestycyjną danego regionu, co z kolei wpływa na jego konkurencyjność. Wzrost przedsiębiorczości powoduje spadek bezrobocia oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Pobudzanie małej przedsiębiorczości powinno się odbywać przede wszystkim na szczeblu regionalnym, a zwłaszcza lokalnym, bo to gminy mają możliwość najbardziej trafnego doboru instrumentów wspierających działalność małych przedsiębiorstw na ich terenie.

Stymulowanie rozwoju małych przedsiębiorstw odbywa się w Polsce na trzech poziomach: krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Wspieranie sektora małych przedsiębiorstw na szczeblu krajowym i regionalnym ogranicza się zazwyczaj do stosowania narzędzi adresowanych do wielu podmiotów z różnych branż. W Polsce poziom krajowy reprezentuje Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). Zarządza ona środkami z budżetu państwa oraz bezzwrotnej pomocy zagranicznej, w tym z Unii Europejskiej. Jednakże tylko na szczeblu lokalnym możliwe jest zastosowanie specyficznych narzędzi kierowanych do danej grupy podmiotów, spełniających określone wymagania. Szczebel regionalny reprezentują regionalne instytucje finansujące (RIF) współpracujące z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości przy realizacji programów krajowych. Poziom lokalny prezentują z kolei wyspecjalizowane jednostki doradcze, informacyjne, szkoleniowe i finansowe.

Samorząd terytorialny może się posługiwać całym spektrum narzędzi pobudzających małą przedsiębiorczość na swoim terenie. W literaturze przedmiotu autorzy dzielą te instrumenty na różne grupy, np. finansowe, niefinansowe, bezpośrednie, pośrednie, instytucjonalne, prawne itp. Ze względu na ograniczenia dotyczące objętości opracowania poniżej zaprezentowano zbiorczo najważniejsze z nich:

- stosowanie ulg podatkowych, ułatwień w pozyskaniu lokalu lub nieruchomości,
- udzielanie gwarancji kredytowych dla jednostek podejmujących preferowane rodzaje działalności,
- wnoszenie udziałów na rzecz powstawania i rozwoju małych przedsiębiorstw, tworzenie funduszy poręczeń, inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych,
- dzierżawienie istniejących lub tworzenie obiektów produkcyjnych, handlowych i usługowych,
- zamówienia samorządów lokalnych,
- zakładanie placówek badawczo-rozwojowych stymulujących procesy innowacyjne w małych przedsiębiorstwach,

- udzielanie pożyczek na sfinansowanie przedsięwzięć w sferze postępu technicznego i innowacji,
 - powoływanie instytucji pobudzających inicjatywy gospodarcze, w tym o charakterze publiczno-prawnym, oraz towarzystw i izb gospodarczych, instytucji wspierania inicjatyw, agencji rozwoju lokalnego i regionalnego,
 - tworzenie stref aktywności gospodarczej,
 - dbałość o wysoki poziom infrastruktury technicznej (drogi, komunikacja, oczyszczalnie ścieków i zagospodarowanie odpadów, kanalizacja, media),
 - podejmowanie działań promocyjnych [Raport o stanie sektora... 2003, s. 157].
- Zachowania przedsiębiorcze samorządu terytorialnego są uwarunkowane wieloma czynnikami, do których zalicza się:

1) kreatywność i innowacyjność władz samorządowych, o których świadczy stosowanie nowoczesnych koncepcji zarządzania w celu efektywnego zarządzania rozwojem gminy,

2) umiejętność współpracy z przedsiębiorstwami w celu stworzenia przyjaznego klimatu dla prowadzenia działalności gospodarczej,

3) umiejętność współpracy z innymi jednostkami samorządowymi i organizacjami [Makiela 2008, s. 17].

Należy zaznaczyć, iż z ustawy o samorządzie gminy nie wynika wprost wspieranie przedsiębiorczości jako podstawowego celu funkcjonowania gminy. Zadaniem gminy jest wykonywanie zadań publicznych, takich jak: dbanie o warunki życia mieszkańców, rozwój gospodarczy czy zagospodarowanie przestrzeni [Ustawa z dnia 8 maja 1990 r. ...]. Brakuje natomiast konkretnych wytycznych dotyczących wspierania przedsiębiorczości.

Struktura dochodów jednostek samorządu terytorialnego jasno pokazuje, iż 80% tych dochodów otrzymują gminy, 15% przejmują powiaty, a 5% województwa. Ponadto to gminy, jako jedyne z jednostek samorządu terytorialnego, mają prawo do ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych. Składają się one w dużym stopniu na dochody własne gminy, z których finansowane są jej zadania własne. Powiaty i województwa nie dysponują takim zapleczem finansowym w postaci dochodów własnych, bardziej opierają się na transferach z budżetu państwa przekazywanych w postaci dotacji celowych i subwencji ogólnej. Dochody gmin ogółem w latach 1991-1999 wzrosły o 91%. Wzrost ten spowodowany był przejmowaniem nowych zadań od administracji publicznej. W dalszej części opracowania skupiono się na gminach jako podstawowych jednostkach samorządu terytorialnego.

Podstawowym instrumentem wspierającym bezpośrednio przedsiębiorczość na terenie danej gminy jest określenie stawek podatkowych, które nie mogą być wyższe od stawek maksymalnych ustalonych przez Ministerstwo Finansów. To, o ile niższe będą te stawki, zależy od ustaleń przyjętych w danej gminie. Określanie wysokości stawek podatkowych powinno wspierać działania przedsiębiorcze, a ograniczać działania niepożądane w danej gminie.

Kolejnym docenianym przez przedsiębiorców instrumentem wspierającym lokalną przedsiębiorczość jest system ulg i zwolnień podatkowych. Ponadto gminy mają możliwość odrażać, rozkładać na raty lub umarzać podatki i opłaty stanowiące ich dochody. Obniżanie stawek podatkowych oraz ulgi to instrument biernego wspierania przedsiębiorczości. Stosowanie tego instrumentu powoduje pozostawienie w przedsiębiorstwie środków, które mogą być dalej inwestowane w kolejne przedsięwzięcia.

Jako przykład stosowania tego instrumentu w województwie dolnośląskim można podać gminę Prusice, która w 2012 r. obniżyła znacząco stawki podatku od środków transportu, w niektórych przypadkach nawet o 50%. Także gmina Wałbrzych, po analizie wpływów z podatku od środków transportu, postanowiła obniżyć stawki oraz zróżnicować obciążenia podatkowe. Wzięto pod uwagę nie tylko masę całkowitą pojazdu, ale i jego wiek oraz zastosowane rozwiązania techniczne w zakresie zawieszenia. System ten preferuje przedsiębiorców posiadających pojazdy nowsze, a więc mające instalacje ochrony środowiska oraz pojazdy z zawieszeniem pneumatycznym, które zmniejsza negatywny wpływ na stan nawierzchni dróg. Porównanie obowiązujących stawek w gminach Wałbrzych, Świdnica oraz Wrocław wskazuje, iż najniższe stawki obowiązują w gminie Wałbrzych (dla pojazdu o zawieszeniu pneumatycznym do 25 ton to 1260 zł, w Świdnicy – 1412 zł, we Wrocławiu – 1770 zł). Wpływ gminy na kształtowanie przedsiębiorczości można zaobserwować także w Wałbrzychu przy ustalaniu opłaty targowej. Stawki zostały obniżone, ale tylko w tych miejscach, w których sprzedaż odbywa się zwyczajowo od kilku lat. Nie obniżono natomiast stawek w rejonach miasta, gdzie ustawione prowizoryczne stoiska powodują utrudnienia komunikacyjne oraz psują estetykę tych miejsc. Należy pamiętać, iż gminę Wałbrzych cechuje stosunkowo wysoka stopa bezrobocia, a wspieranie przedsiębiorczości pociąga za sobą tworzenie nowych miejsc pracy. W Wałbrzychu obniżono także opłatę administracyjną dla przedsiębiorców planujących realizowanie nowych inwestycji.

5. Zakończenie

Mała przedsiębiorczość odgrywa dużą rolę w gospodarce Polski. Na zachowania przedsiębiorcze z pewnością duży wpływ wywiera sektor samorządu terytorialnego, szczególnie gminy. Za pomocą wyselekcjonowanych instrumentów mogą one wpływać na poziom przedsiębiorczości na swoim terenie. Gmina jako jednostka samorządowa znajduje się „najbliżej” przedsiębiorcy. Wspierając przedsiębiorczość, gminy mogą realizować określone cele społeczne. Ze względu na ograniczenia opracowania zaprezentowano dochodowe instrumenty wspierania przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem gmin województwa dolnośląskiego. Jako przykład gminy pobudzającej małą przedsiębiorczość na swoim terenie wskazano Wałbrzych.

Literatura

- Drucker P., *Innowacje i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992.
- Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 roku*, GUS, Warszawa 2011.
- Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, red. B. Piasecki, PWN, Łódź 2001.
- Główczyk J., *Uniwersalny słownik ekonomiczny*, Fundacja Innowacja, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna, Warszawa 2000.
- Griffin W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 1999.
- Krajewski K., *Kreowanie miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach*, „Wynagrodzenia” 1999, nr 19, dodatek miesięczny nr 9.
- Lokalne strategie rozwoju regionalnego. Poradnik dla gmin i liderów lokalnych*, red. E. Bończak-Kucharczyk, L. Cousins, K. Herbst, M. Stewart, Brytyjski Fundusz Know-How, Fundusz Współpracy, Warszawa 1996.
- Makieła Z., *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa 2008.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001-2002, red. A. Rybińska, A. Tokaj-Krzewska, PARP, Warszawa 2003.
- Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2010, Bank Pekao SA, PBS DGA Sp. z o.o., www.media.pekao.com.pl.
- Safin K., *Zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2002.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960.
- Ustawa z dnia 8 maja 1990 r. o samorządzie gminnym, DzU 1990, nr 16, poz. 95.

SMALL ENTERPRISES AND LOCAL GOVERNMENT

Summary: The aim of this article is to answer the question: how local government affects the activities of small enterprises. Stimulation of small business is profitable for everybody. Local government has a whole range of instruments to support small business.

Keywords: enterprises, local government, commune.